

вокупном капитале кредитного союза.

Направлениями **дальнейших исследований** являются изучение возможности создания при экономическом ВУЗе различных специализированных учреждений в сфере предоставления консультационных, аудиторских, финансовых, маркетинговых и других услуг; построение комплексной модели управления финансово-экономической деятельности экономического ВУЗа.

Источники и литература

1. Закон України “Про вищу освіту” / Відомості Верховної Ради (ВВР), 2002, N 20, ст.134.
2. Закон України “Про кредитні спілки” / Відомості Верховної Ради (ВВР), 2002, N 15, ст.101.
3. Поточний стан справ у секторі кредитних спілок України (за підсумками I півріччя 2006 року) / Офіційний сайт Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України / <http://www.dfp.gov.ua/733.html>.

Пономаренко Н.О.

ПРОБЛЕМИ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ ТА ЗАХОДИ ЇХ УСУНЕННЯ

Вступ. Стан економіки в Україні характеризується позитивними тенденціями економічного зростання, розвиток якого частково залежить від здатності банківської системи забезпечити потреби суб'єктів господарювання необхідними кредитними ресурсами. В свою чергу, перспективи розвитку кредитних операцій банківських установ свідчать про проблематику кредитування щодо забезпечення економічних суб'єктів додатковими фінансовими ресурсами.

Актуальність даної тематики пов'язана із проблемами у сфері банківського кредитування в Україні та забезпечення підприємців та населення необхідними фінансовими ресурсами для їх безперервної та ефективної діяльності.

Одна з проблем банківського кредитування – високий ризик, який пов'язаний з механізмом надання і погашення банківських кредитів. При погляді на банківську систему з її середини банкіри відзначають, що низький обсяг кредитування – це наслідок не їхніх проблем, а проблем виробничого сектору. Для банківських установ ризики – «вічна проблема», сьогодні, це, насамперед ті ризики, які зв'язані з корпоративним керуванням, тобто, ризики неповернення кредитів, злочинства і шахрайства. Дослідженню даній проблемі сприяють праці вітчизняних вчених-економістів І. Гуцала, А. Мороза, В. Сусіденка, Я. Чайковського та інші [8, с.36].

Постановка задачі. Метою даної роботи є дослідження і вирішення тих проблем, які виникли у сфері банківського кредитування. Виходячи з поставленої мети роботи, завданнями цієї статті є аналіз негативних факторів, які впливають на кредитування комерційними банками, і знаходження заходів щодо усунення їх, що зможуть підвищити ефективність функціонування власне кредитного механізму в Україні.

Результати. Без цільового регулювання грошових потоків, стимулювання капіталовкладень у виробничу сферу, послідовного зниження кредитних ставок не можна забезпечити посилення кредитної діяльності, тобто не буде досягатися стійке економічне зростання. Таким чином, кредитна діяльність є визначальною для банків в Україні. Розглянемо структуру кредитів, які надаються комерційними банками (табл. 1).

Тенденції відображені у даній таблиці свідчать, що з кожним роком обсяги наданих кредитів зростають. У період з 2004 року по 2005 рік кредитні вкладення збільшилися у 9,3 рази [1]. Що стосується заборгованості за кредитами, то можна прослідкувати наступну тенденцію, що з кожним роком заборгованість зростає, так у період з 2004 по 2005 роки вона становить 25800 млн. грн. Але разом із заборгованістю підвищуються темпи зростання банківського кредитування. Це свідчить про те, що сфера кредитування комерційними банками постійно розвивається.

Таблиця 1. Динаміка вимог банків за кредитами, наданими банками в економіку України

Показник	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Заборгованість за кредитами, всього, млн грн	7295	8873	11787	19574	28373	42035	67835
Темпи зростання кредитів банків, %	133,8	121,6	132,8	166,1	145,0	148,1	161,4

На сьогодні перше місце у банківському кредитуванні займають ті кредити, які надаються суб'єктам господарювання, друге – кредити фізичним особам, третє – кредити органам загальнодержавного управління. Хоча варто звернути увагу на зламаний момент у 2002 році, який характеризується певною економічною стабільністю, низьким рівнем інфляції та зростанням реальних доходів населення викликали стрімке зростання саме споживчого кредиту, але головними клієнтами банків являються суб'єкти господарювання [4, с.68].

Позитивним явищем у сфері кредитування суб'єктів господарювання є наявність стійкої тенденції до зростання довготермінового кредитування банківськими установами (табл. 2).

Таблиця 2. Динаміка кредитів, наданих банківськими установами в економіку, за термінами користування

На кінець періоду	Короткотермінові кредити		Довготермінові кредити		Усього	
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%
1999	7240	82	1633	18	8873	100
2000	9142	78	2645	22	11787	100
2001	16060	82	3514	18	19574	100
2002	22218	78	6156	22	28373	100
2003	30185	72	11849	28	42035	100
2004	37282	55	30553	45	67835	100
2005	39474	46	41801	54	81275	100
2006						
I квартал	42666	73	45297	27	87963	100
II квартал	47000	70	50606	30	97606	100
липень	47651	74	52579	26	100230	100

Таким чином, для того щоб банки зайнялися довгостроковим кредитуванням, система взаємовідносин між підприємствами і банками повинна вирішити дані проблематичні аспекти:

- 5) стандарти бухгалтерського обліку і фінансова звітність не тільки в банківській системі, але й в інших секторах економіки повинні наблизитися до міжнародних стандартів;
- 6) необхідно змінити правила вимог погашення заборгованості за банківськими кредитами;
- 7) потрібно удосконалити інститут застави, коли мова йде про зміну правил роботи із заставою при банкрутстві підприємства;
- 8) переробити правила вимог застави при звичайному невиконанні зобов'язань, коли це не стосується банкрутства підприємства.

На сучасному етапі для стимулювання надання банками довгострокових позик на інвестиційну діяльність необхідно наступне: по-перше, вирішити питання надання пільг щодо створення обов'язкових резервів, оподаткування доходів і використання прибутку банків; по-друге, створити умови для акумуляції у банках значних вкладів, щоб забезпечити необхідний обсяг кредитів, котрі мають надавати банки. Для цього необхідно стимулювати формування термінових депозитів шляхом диференціації норм обов'язкових резервів залежно від складу депозитів, зниження податку на прибуток за процентами на термінові депозити.

Важливим показником, який характеризує розвиток кредитних відносин і відображає роль кредитування в економіці, є показник співвідношення наданих комерційними банками кредитів і валового внутрішнього продукту. Відразу хочеться відзначити, що не існує чіткого значення показника, але чим вищий рівень розвитку економіки, тим більше цей розвиток підтримується кредитами комерційних банків, і це є закономірним явищем. Кредитні відносини стимулюють економічний розвиток, тільки якщо для цього створені відповідні умови – якщо економіка дає позитивні результати завдяки кредитуванню, в іншому випадку кредитування не може адекватно розвиватися [4, с. 65–67].

Показники України свідчать про позитивні тенденції як у зростанні обсягів кредитування, так і збільшенні частки наданих комерційними банками кредитів економічним суб'єктам у валовому внутрішньому продукті, значення якого становило за 2005 рік 27,11%. Фактично це означає, що банківська система має можливості забезпечувати більші обсяги кредитування [8].

Залучення банківського кредиту є класичною технологією запозичення необхідних фінансових ресурсів. На сьогодні банківські кредити дають змогу фінансувати витрати суб'єктів господарювання, пов'язані з придбанням основних і поточних активів, покриттям таких потреб, як тимчасове збільшення виробничих запасів, виникненням дебіторської заборгованості, іншими зобов'язаннями. Існують різні погляди щодо забезпечення кредиту, одні вважають, що банківські установи повинні акцентувати важливу увагу на забезпеченість кредиту, оскільки не всі суб'єкти економічної діяльності в змозі виконати заставні зобов'язання, тому що вони не мають достатнього забезпечення, або застава, яка ними пропонується, не досить ліквідна [5, с.101–102]. Інші розглядають цю проблему так, щоб українські банківські установи у сучасних економічних умовах основну увагу під час вибору рішення про надання кредиту позичальникам – юридичним особам акцентували на якість менеджменту, аналіз фінансових звітів і рахунків і, лише в останню чергу, на забезпечення [8, с.47]. Це можна побачити за допомогою пропонованої структури чинників впливу на рішення комерційного банку про надання кредиту (рис. 1).

Як показує практика, то більше вітчизняних банкірів починають працювати за новими правилами, що дає можливість давати кредит на підставі серйозного фінансового аналізу замість вимог забезпечення (застави), що дотепер лишається важкоздоланою перешкодою для отримання банківського кредиту деякими підприємствами, які мають низький рівень кваліфікації персоналу управління і фінансів, їхньої документації, зокрема бізнес-планів.

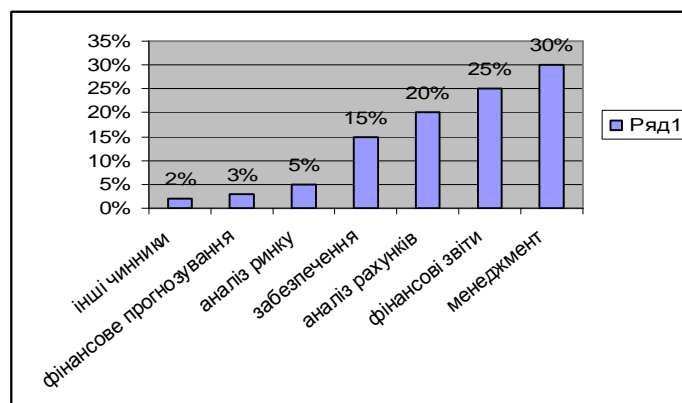

Рис. 1. Пропонована структура чинників, котра впливає на рішення комерційного банку про надання кредиту

Зокрема, актуальним сьогодні є виявлення тих аспектів, що нині спостерігаються у кредитних відносинах банків з клієнтами, яким потрібно шукати шляхи удосконалення сучасних форм кредитування, оскільки у розвитку кредитної діяльності банківських установ України відбуваються позитивні та негативні зміни кредитного процесу.

До позитивних змін розвитку системи банківського кредитування можна віднести наступні: за останні роки спостерігається тенденція щодо збільшення кредитних вкладень, тобто обсяги наданих кредитів зростають; збільшення частки кредитування суб'єктів господарювання довгостроковими кредитами; відбулися зміни щодо покращення якості кредитного портфеля банків; продовжується нарощування обсягів кредитування фізичних осіб [8, с.37-42].

Позитивним можна вважати зростання обсягів овердрафтного кредитування (порівняно з 2002 роком на кінець III кварталу 2006 року – у 35 разів) та факторингу (порівняно з 2002 роком на кінець III кварталу 2006 року – у 7 разів). Овердрафтний кредит, або кредит за поточним рахунком, дозволяє протягом певного проміжку часу, як правило, від трьох місяців до одного року, мати дебетове сальдо без попереднього узгодження з банком. Основною проблемою такого кредиту залишається його висока ціна, яка обумовлена тим, що банк точно знає, в який момент часу клієнту знадобляться кошти, а також відсутністю забезпечення або ж його порівняно невисокою якістю, оскільки забезпеченням виступають найчастіше товари в обороті. Також більшість банків у зв'язку з проблемами платоспроможності за порушення умов кредитування, стягуючи за кредит подвійну процентну ставку. Іншим перспективним видом банківського кредитування є факторинг, або фінансування під відступлення права грошової вимоги. Сучасний факторинг – це комплекс фінансових послуг, які надаються клієнтові фактором, яким може бути як банк, так і фінансова компанія, в обмін на поступку дебіторської заборгованості, що включає фінансування поставок товарів, страхування кредитних ризиків, облік стану дебіторської заборгованості та регулярне надання відповідних звітів клієнтові, а також контроль за своєчасністю оплати й роботу з дебіторами. Таким чином, факторинг поєднує у собі як кредитування, так і надання додаткових послуг. Але з поряд сприятливими змінами, існують ті події, які відображають негативну сторону кредитного процесу.

Негативним явищем можна назвати недостатній розвиток лізингових послуг, які надаються комерційними банками. Активне впровадження лізингових операцій сприятиме оновленню основних фондів завдяки збільшенню доступу підприємств до зовнішніх джерел фінансування інвестицій і розвитку малого та середнього бізнесу завдяки більшій доступності лізингових операцій порівняно з іншими інструментами запозичень. Крім того, розвиток лізингу стимулюватиме підвищення ефективності кредитної політики банків завдяки формуванню конкурентного середовища між джерелами фінансування. Відтак найнегативнішим для сучасного стану економіки є те, що співвідношення між кредитами, які спрямовані на торгівлю і будівництво має великий розрив у наданні необхідних грошових коштів. Аналіз показує, що кредитування торговельних операцій має 37 %, а на будівництво відводиться лише 2%. Аналіз розподілу кредитів банківських установ України за галузями економіки показує, що нині кредитуються в основному промисловість і торгівля (64%) [1, с.105]. Це можна прослідкувати за структурою кредитів, наданих банками в економіку України за видами економічної діяльності (рис. 2).

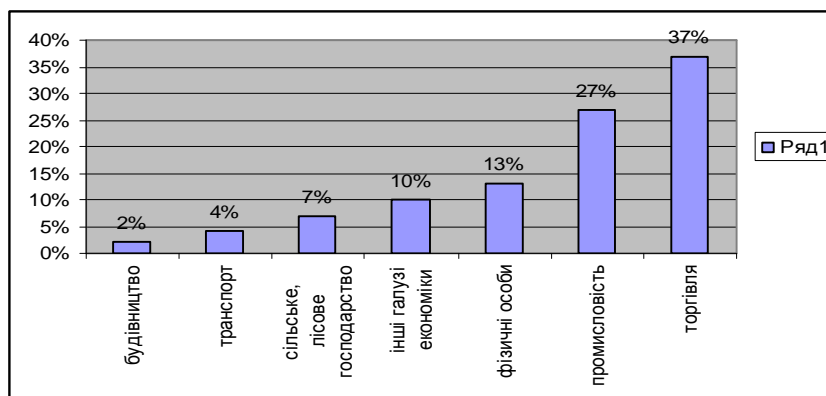

Рис. 2. Структура кредитів, наданих банками в економіку України, за станом на липень 2006 року (за видами економічної діяльності)

В Україні сфера банківської діяльності, головною з яких є кредитування, не має на даний момент стабільного і законодавчого забезпечення, відсутність відповідних норм чинного законодавства, регулювання кредитних відносин з боку держави, а саме Національного банку України, не має системного характеру, а це все не забезпечує нормального функціонування і розвитку системи банківського кредитування в Україні. Нині правовідносини у сфері кредитування регулюються в основному нормами Цивільного кодексу України, Законів України «Про Національний банк України», «Про банки і банківську діяльність», «Про іпотечку», «Про іпотечне кредитування», положеннями Національного банку України «Про кредитування» і «Про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями комерційних банків» [4, с.66–67]. В літературі існує думка про необхідність прийняти новий нормативний документ, який зможе охопити всі види банківських кредитів, включаючи кредити, котрі нині належно нерозвинені, - іпотечний кредит, консорціумні кредити, довгострокове кредитування, форми і методи кредитування. Але як вбачається із доктринальних положень Цивільного кодексу України регулювання банківських кредитів, які менш розвинені, має відбуватися в локальному порядку, і, в свою чергу, Національний банк України ймовірно повинен розробити приблизні положення щодо таких кредитів та підкріпити їх рекомендаціями. Також варто відзначити, що важливим є організація контролю у процесі кредитування, страхування кредитних ризиків та інші проблемні питання. Прийняті рекомендації призведуть до полегшення діяльності банківських установ, що дасть змогу збільшити обсяги банківського кредитування, зменшити ризики у сфері активних кредитних операцій.

Висновки. Щоб уникнути проблем у сфері банківського кредитування доцільно вжити такі заходи: 1) при укладанні кредитних договорів необхідно корегувати процентну ставку, якщо відбуваються зміни облікової ставки Національного банку України; 2) банківські установи при кредитуванні повинні робити головний акцент на професійність бізнес-планування клієнта, на якість менеджменту, а також бажано, щоб сам банк був зацікавлений прокредитувати вигідний проект і за допомогою своїх аналітиків, експертів довести бізнес-план позичальника до необхідного рівня; 3) прийняти таку законодавчу базу, яка б урахувала всі принципи та умови організації кредитування, відповідальності банківських установ, позичальників, держави; 4) покращити інформаційне, методичне, кадрове забезпечення щодо структури кредитних операцій, розробити методіку оцінювання кредитного ризику і заходи щодо його управління; 5) звернути увагу на розвиток тих кредитних операцій, які на міжнародному рівні посідають важливе місце у сфері кредитування, а саме кредитні лінії, овердрафти, консорціумні кредити.

Таким чином, запропоновані заходи щодо вдосконалення банківського кредитування нададуть можливість банківським установам функціонувати з меншим кредитним ризиком, бути впевненими у своєчасному погашенні і поверненні позик. Але сучасний світ не стоїть на місці, він має тенденції розвиватися, які, в свою чергу, повинні на кожному етапі бути доцільними і перспективними.

Джерела та література

1. Бюлетень Національного банку України. – 2006. – №9.
2. Гончаренко В. „Кредитна операція: принципи фінансово-господарського механізму та проблеми відродження в Україні”// Банківська справа. – 2005. – №2. – С.76–83.
3. Гончаренко В. Кредитна операція: принципи фінансово-господарського механізму та проблеми відродження в Україні// Банківська справа. – 2005. – №3. – С.83–90.
4. Жукова Н. Особливості кредитування комерційними банками суб'єктів господарювання в Україні// Банківська справа. – 2006. – №2. – С.65–72.
5. Кривоног О.Л. „Банківське кредитування малих підприємств” // Фінанси України. – 2005. – №8. – С.101–105.
6. Петрук О.М. Банківська справа: Навч. посіб. / За ред. Ф.Ф. Бутинця. – К.: Кондор, 2004. – 461с.
7. Уваров К., Куценко О. Методичні рекомендації щодо організації систем ризик-менеджменту в банках України: орієнтир на майбутнє // Вісник Національного банку України. – 2005. – №1. – С.60–62.

8. Чайковський Я. „Сучасний стан та перспективи розвитку банківського кредитування” // Банківська справа. – 2005. – №2. – С.36–47.

Шевченко Н.Ю.

НАСЛІДКИ ВСТУПУ ДО СОТ ДЛЯ УКРАЇНИ У СФЕРІ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА

Процес приєднання України до СОТ розпочався ще у 1993 р. Регулювання світової торгівлі промисловими товарами відбувається завдяки розвинутій, відпрацьованій системі, аграрний же сектор економічно розвинутих країн довгий час користувався державною підтримкою та захистом і лише останнім часом відбулася значна лібералізація у сфері сільського господарства.

Низку праць вітчизняних вчених присвячено проблемам приєднання України до СОТ у сфері агропромислового виробництва зокрема, Нієвський О., Шпичак О.О., Точиліна В.О., Бойчук О.І., Ганначенко С.Л., Саблук П.Т. та інших.

Метою та завданням роботи є аналіз наслідків вступу України до СОТ та визначення змін тарифних ставок у сфері агропромислового виробництва.

Положення Угоди про сільське господарство (УСГ), закріплених в ході Уругвайського раунду переговорів СОТ (УРП), що завершився 1994 року, встановили умови, згідно яких Україна веде переговори з вступу до СОТ щодо сільськогосподарської продукції. Крім того, існують ще декілька Угод, які безпосередньо стосуються сільського господарства. Це такі угоди як: "Угода про застосування санітарних та фітосанітарних заходів" (УСФЗ), "Угода про технічні бар'єри торгівлі", "Угода про інвестиційні заходи щодо торгівлі", а також "Угода про Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights".

В цілому ж УСГ та УСФЗ містять положення стосовно основних чотирьох сфер агропромислового виробництва. Це є доступ на ринок, внутрішня підтримка, експортні субсидії, санітарні та фітосанітарні заходи.

Що стосується доступу на ринок, то Україна запропонувала знизити свої тарифи на основні сільськогосподарські продукти в середньому, приблизно з 30% до 13%. Максимально допустимий рівень тарифних ставок для сільськогосподарської продукції очікується на рівні 20%, за винятком декількох товарних позицій. Як, наприклад, цукор (50%) та соняшникова олія (30%). Наслідком членства в СОТ буде також те, що застосування специфічних тарифів на сільськогосподарську продукцію в Україні буде урізано на користь адвалорних тарифів. До того ж, схоже на те, що Україні не буде дозволено вдаватись до особливих запобіжних заходів. Положення про особливі запобіжні заходи були введені наприкінці Уругвайського раунду як засіб надання таким країнам, як ЄС – яким необхідно було трансформувати змінні імпорتنі збори та інші нетарифні бар'єри в торгівлі у фіксовані тарифи - засобу, щоб подолати хвилю імпорту, яка може з'явитись як результат. Оскільки Україна не застосовує подібних нетарифних імпорتنих бар'єрів, їй не потрібно буде "тарифікувати" їх в результаті членства в СОТ, а отже, не існує загрози різкого збільшення імпорту у порівнянні з його нинішнім фактичним обсягом [2].

Болючим для України у сфері доступу на ринок є цукор. Цукор є єдиним головним аграрним продуктом, на який Україна не запропонувала поступки в тарифах. Україна є нето-імпортером цукру, а отже контроль над імпортом разом із запровадженням квотуванням вітчизняного виробництва, належить до засобів контролювання внутрішніх цін. За попередніми результатами процесу переговорів щодо вступу до СОТ, Україна збирається запровадити тарифну квоту на цукор-сирець – імпорт 260 тис. тонн (хоча деякі країни наполягали на 400 тис. т.) з 2% імпортним митом. Поза квотою тариф зменшиться до 50%. [2].

Табл. 1: Порівняння пропозицій ЄС, США та G-20 у сфері сільського господарства (доступ до ринків) Дохського раунду переговорів СОТ

Доступ до ринку	ЄС	США	G-20
Зниження тарифу	Рівень тарифу: 0-30% = 20% зменш. 30-60% = 30% зменш. 60-90% = 40% зменш. 90% + = 50% зменш.	Рівень тарифу: 0-20% = зменш, від 55% до 65% 20-40% = зменш, від 65% до 75% 40-60% = зменш, від 75% до 85% 60% + = зменш, від 85% до 90%	Рівень тарифу: 0-20% = 45% зменш. 20-50% = 55% зменш. 50-75% = 65% зменш. 75% + = 75% зменш.
Межа тарифу	100%	75%	100%
Чутливі продукти	Мах. 8% тариф, ліній	Мах. 1% тариф, ліній	-

Джерело: Агра Європа щотижня (2005)

Згідно цих пропозицій Україна надалі може очікувати скорочення імпорتنих тарифів на цукор від 30% до 85%, тобто на імпортне мито на цукор на рівні 38–27% після членства у СОТ. Найбільш ймовірно, що Україна буде вести переговори щодо цукру, як до „чутливого” продукту для запобігання максимальних скорочень тарифів, але необхідно буде відкрити нові тарифні квоти для компенсації експортерам та гарантії